

Den Transatlantiske Slavehandel

Byvandring i København

I det indre København, på Christianshavn og nord for byen findes der mange steder og bygninger, der relaterer sig til slavehandelen og anvendelsen af slaver på sukkerplantagerne på de Dansk-Vestindiske Øer. Baggrunden herfor er de store fortjenester, der blev hentet hjem især i forbindelse med sukkerhandelen.

Perioden kaldes den florissante handelsperiode, der er en økonomisk højkonjunktur 1756-1807, hvor Danmark udnyttede sin neutralitet i periodens krige til at overtage store dele af de europæiske stormagters søfart og handel i en verdensøkonomi i generel vækst. Den florissante handel, der primært var et københavnsk fænomen, omfattede alle de oversøiske områder, og de vældige pakhuse og købmandspalæerne står endnu som minde om perioden. Det samme gør rytterstatuen af Frederik 5. på Amalienborg Slotsplads, som var en gave til kongen fra Asiatisk Kompagnis aktionærer.

I perioden 1670-1803 fragtede danske skibe op mod 100.000 slaver over Atlanterhavet fra Guldkystens forter i Vestafrika til de Dansk-Vestindiske Øer. Slavehandelen var ikke i sig selv en lukrativ forretning, men det var produktionen af sukker på slaveplantagerne på de Dansk-Vestindiske Øer, i hvert fald frem til omkring 1848. Den Transatlantiske Handel med slaver og sukker betegnes ofte som "Trekantshandelen" mellem København, Guldkysten i Afrika og Dansk Vestindien. De allerfleste danske handelsskibe, både før og efter slavehandelens ophævelse, sejlede dog direkte fra København til Vestindien og tilbage igen. Men der var også en del skibe, der tog hele turen i trekanten.

En byvandring i København i "Den Transatlantiske Slavehandels" lys kan meget passende deles op i flere etaper. En (evt. opdelt i to) på Christianshavn og en i Frederiksstaden nord for Nyhavn. Begge ture kan klares til fods, men det anbefales at leje cykler. Men hele turen er nok for stor en mundfuld på én gang.

Hvis man også ønsker at udforske bygningerne i omegnen nord for København, er en bil påkrævet.

Bygger på:

<http://www.emu.dk/modul/den-transatlantiske-slavehandel-9-ekskursion-til-kobenhavn> (webside på EMU om Slavehandel)

<http://www.emu.dk/sites/default/files/Ekskursion%20i%20Kobenhavn%20om%20emnet.pdf> (EMU-websides pdf-fil)

<http://sortefortid.dk> (webside af Anders Bjørn)

Byvandring på Christianshavn

Tur langs Strandgade fra Christianskirken til Wilders Plads

Christianshavn blev anlagt under Christian 4. i 1618 som en del af Københavns befæstning, og blev de følgende århundreder den danske søfarts centrum. Her lå værfter, rebslagerier, sejlmagere, handelskompagnier, pakhuse og havnepladser til skibene, samt boliger for søfolk, købmænd og håndværkere.

Strandgade 4 & 4b

Huset i nr. 4 blev købt og ombygget af handelsagent Bertel Madsen i 1783. Han var med til at sende skibe til Vestindien 123 gange, hvilket placerer ham øverst i statistikken af redere. I 1787 opførte han pakhuset i 4b, men allerede kort efter gik han fallit.

Strandgade 24

Huset er opført i årene efter 1620 og blev købt af Franz Feddersen i 1749. Han havde tidligere arbejdet som sekretær i Trankebar, og blev efter hjemkomsten til Danmark ansat som bogholder i Asiatisk Kompagni og Vestindisk-Guineisk Kompagni. Sammen med sin svigerfar dannede han firmaet Feddersen & Holmsted, der bl.a. tjente penge på slavehandelen.

I 1780 blev huset købt af Charles August Selby, der havde tætte forbindelser til slavehandelen via sin morfar, Nicola Tuit, der var plantageejer på St. Croix. Han var selv ansat i handelshuset Chippendale, der drev handel på Vestindien og havde et sukkerraffinaderi i København.

Strandgade 26

Behagens Gård oprindeligt opført 1625, men ombygget i 1760'erne af Gysbert Behagen, grosserer og skibsreder med skibe der sejlede på Vestindien. I en periode direktør for Asiatisk Kompagni. Opførte et sukkerraffinaderi i gården mod Wildersgade. Bemærk kartouchen øverst: B 1769 og afbildning af sukkerrør.

Ejendommen og sukkerraffinaderiet blev 1783 overtaget af et konsortium med Jeppe Prætorius og Andreas Meinert i spidsen. Familien Meinert boede i huset frem til 1819.

Strandgade 28

Sivert Grubbes Gård oprindeligt opført 1626, 1723-28 ejet af brygger Phillip Gardelin, der arbejdede som bogholder og købmand for Vestindisk-Guineisk Kompagni. Han blev i 1733 udnævnt til guvernør på St. Thomas, hvor han samme år udstedte en meget streng forordning om straffereglement for slaver. Det blev en medvirkende årsag til et slaveoprør på St. John, hvor de fleste hvide plantageejere blev myrdet.

Også Frederik Holmsted, der som direktør for Vestindisk-Guineisk Kompagni spillede en stor rolle i købet af St. Croix i 1733, har boet i Strandgade 28.

Gå gennem porten til "baggården". Her er bl.a. en fin lille rokokkohave.

Strandgade 30

Johan David Vogel, der var brygger og skibsreder ejede huset 1788-1819 og Jens Lind, der var kaptajn og reder boede til leje hos Vogel i 1801. Begge sejlede på Vestindien og var involveret i slavehandel. En 16-årig neger ved navn Petrus var medlem af Linds husstand.

Strandgade 25 / Asiatisk Plads 2

Asiatisk Kompagni, der opførte denne bygning i 1738, var også involveret i den Transatlantiske handel. Kompagniet havde i 1697-1738 adresse i Strandgade 32.

Strandgade 32

Strandgade 34 / Sankt Annegade 1-3

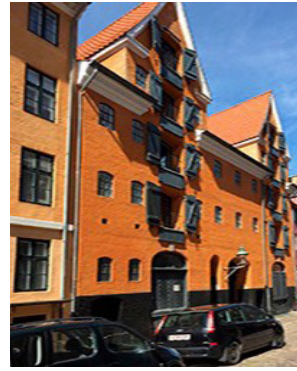
Hjørnegrunden tilhørte oprindeligt Ostindisk Kompagni da de flyttede til Christianshavn i 1697. I 1730'erne blev grunden solgt til private, der byggede forhuset mod Standgade og i 1770'erne pakhuset på hjørnet. Blev købt i 1778 af Conrad Fabritius de Tengangel, der var direktør i Asiatisk Kompagni og ejere af skibsværft og rederiet Fabritius & Wever. Hans formue stammede fra slave- og sukkerhandelen.

1795-1812 var bygningen ejet af kaptajn og reder Jacob Thostrup, der sejlede på Vestindien.

Strandgade 36

Niels Brocks Gård blev købt og ombygget og udvidet med pakhuse mod Wildersgade af storkøbmand Niels Brock i 1775. Købte aktier i Vestindisk Handelsselskab i 1778 og tjente således indirekte penge på slavehandelen. Stod sandsynligvis for udsendelse af to skibe til Vestindien i 1787.

Bemærk hvordan storgrunde på Christianshavn ofte, som her, ligger med et fornemt forhus mod havn/kanal og et pakhus mod de mere ydmyge bagvedliggende gader, som i dette tilfælde er Wildersgade 51

Strandgade 52-54 /Wilders Plads

Bygningen er opført 1735-40 som bolig for funktionærerne på det værft, der lå her i 1741-50. Bindingsværkhuset bagved var bolig for sejlmagerne. Oprindeligt hed stedet Bjørns Holm efter købmanden Andreas Bjørn, der inddæmmede og bebyggede arealet. Bjørn var medlem af et konsortium, der havde tilladelse til at drive handel på Vestindien.

Her er der kun få hundrede meter til Papirøen, hvor man evt. kan styrke sig til den videre tur med en gang Street Food.

Tur ad Wildersgade, Sankt Annæ Gade til Overgaden neden Vandet og langs denne mod sydvest

Fra Wilders Plads går vi tilbage over kanalen forbi Færge Cafeen og langs Christianshavns Kanal til første gade på højre hånd, som er Wildersgade. Derfra går vi gennem Wildersgade mod sydvest. Gadens huse har været beboet af folk med tilknytning til søfarten. Som eksempel kan nævnes Wildersgade 33-37, der er typiske skipperhuse. Vi nøjes dog med at gå forbi Wildersgade 66 og Wildersgade 51, og derefter til venstre ad Sankt Annæ Gade til Overgaden neden Vandet.

Wildersgade 66

Dette pakhuse er i dag Frelsens Hærs værested. Det er en rest af et stort kompleks af bindingsværkspakhuse på den store grund mellem Wildersgade, Bådsmadsstræde, Overgaden neden Vandet og Sankt Annæ Gade, der indtil oprettelsen af Wildersgade kaserne i 1800-tallet blev anvendt af mange storkøbmænd og redere der sejlede på Vestindien.

Wildersgade 51

Pakhuse til Brocks Gård, der blev købt af storkøbmand Niels Brock i 1775. Se omtale ved Strandgade 36.

Sankt Annæ Gade 8-18

Gaden hed oprindeligt Sankt Annæ Nedergade og var havnefront mod nord. Her var boder og små lejligheder for skippere, håndværkere og handelsfolk. Husene er opført omkring 1620 med henblik på udlejning til fattigfolk. Der er ikke megen information om beboerne, dog ved man at understyrmand Bendix Svendsen boede i nr. 10. Han sejlede på Indien i midten af 1700-tallet, og avancerede til kaptajn på et skib, der sejlede på Trankebar, hvor han omkom 1763.

Overgaden neden Vandet 49 B-51

Nr. 49 B blev opført som pakhuse i midten af 1750'erne som afløsere for nogle gamle, lave bindingværkshuse, og var 1762-1802 ejet af grosserer og skibsreder Peter Borre.

Nr. 51 blev opført 1761-62 af handelsfirmaet Borre & Fenger, der deltog aktivt i handelen med slaver og sukker. 1780-1807 hed ejeren Joost van Hemert & Sønner, der også var involveret i handelen på Vestindien.

De to pakhuse blev i løbet af 1800-tallet en del af Wildersgades Kaserne frem til 1924, hvor de blev indrettet til lejligheder.

Overgaden neden Vandet 45-47

De to næsten ens bygninger var oprindeligt to separate pakhuse opført henholdsvis i 1799 og 1800 af hver sin ejer. Oprindeligt havde der ligget et langt pakhuis i en etage med 78 bindingsværksfag fra 1690-erne.

Johan Vogel og Prætorius & Sønner ejede nr. 47 i henholdsvis 1801-19 og 1828-50. Begge parter med forbindelse til handelen på Vestindien.

Overgaden neden Vandet 39

Hans Caspersens Gård er opført af ankersmed og boligspekulant Hans Caspersen. Bygningen er færdiggjort i 1777 (markeret med et anker og årstallet over porten).

I 1792, samme år som slavehandelen formelt blev forbudt, blev den fornemme gård overtaget af grosserer og skibsreder Jeppe Prætorius. Han havde tidligere arbejdet som bogholder i Bargums Slavehandelssocietet og dets efterfølger Det Østersøiske-Guineisk Handelsselskab, samtidig med at han drev sine egne private forretninger. Da Det Østersøiske-Guineisk Handelsselskab gik bankerot i 1787 dannede Prætorius sammen med H. Meyer og W. Pingel et konsortium med monopol på slavehandelen for så i 1792 at nøjes med at drive sin egen virksomhed med bl.a. slave- og sukkerhandel. Prætorius-familien ejede gården frem til 1859.

Overgaden neden Vandet 31-33

Begge huse var ejet af ankersmed Hans Caspersen. Nr 33 er ifølge indskrifter over porten opført i 1792. Nr. 33b var hans smedeværksted, som leverede skibsankre til de store handelskompagnier på Christianshavn.

I den tidligere bygning på grunden i nr. 33 boede skipper Anders Madsen i 1696-1706. Han var skipper på slaveskibet Kronprinsen, som i 1705 lastede 826 slaver ved fort Christiansborg på Guldkysten i Vestafrika - det største antal slaver nogensinde på et dansk skib. På vej til Vestindien eksploderede krudtkammeret den 31. maj 1706 og kostede omkring 850 søfolk og slaver livet, inklusive skipper Madsen.

Overgaden neden Vandet 11

Heerings Gård. Grunden var 1740-82 ejet af brygger, tømmerhandler og skibsreder Peter Casse, der som så mange andre redere var aktiv i handelen på Vestindien.

Efter Casses død købte Hans Peter Kofoed grunden og rev alle bygningerne ned, med undtagelse af et bryghus i gården, for at opføre den stadig eksisterende gård. Over porten ses Kofoeds 'logo': en kofod. Kofoed var født på Bornholm i 1743 og stak tidligt til søs som skibsdreng for senere at avancere til kaptajn med eget skib. Efter over 10 togter til Vestindien havde han tjent penge nok til at kunne slå sig ned på Christianshavn som forretningsmand og reder i den helt store stil. Hans rederi er noteret for i alt 94 ture til Vestindien.

Da Kofoed døde i 1812, blev den hovedrige enke boende i gården indtil sin død i 1838. Gården blev herefter overtaget af fabrikant Peter Heering, der kom til at lægge navn til gården, der indtil 1977 forblev hovedsæde for Heering-familiens berømte likørfirma.

Tur ad Overgaden oven Vandet mod sydvest

Turen på Overgaden oven Vandet kan evt. ses samtidig med turen langs Overgaden neden Vandet. Det er også muligt at tage turen fra broen over Christianshavns Kanal ved Sankt Annæ Gade og så følge Overgaden oven Vandet mod sydvest til Langebrogade.

Overgaden oven Vandet 62

Bygningskomplekset blev opført i 1754 som opfostringshus for fattige drenge, men blev i 1776 indrettet som hospital for flådens kvæstede personel. Derfor hedder det i dag Søkvæsthuset. Bygningerne har i tidens løb været anvendt til nødtugthus (for de mest skikkelige fanger) efter at tugthuset på Christianshavns Torv var brandt i 1817, officerskole for Søværnet, fjerndepot for Rigsarkivet og senest Orlogsmuseum i perioden 1989-2015.

Ekskurs til Amagergade (kan undlades - fortsæt da videre ad Overgaden oven Vandet mod sydvest)

Ved Christianshavns Torv kan man dreje til venstre ad Torvegage indtil man (kort før voldene) kommer til Amagergade, hvor man drejer til højre.

Amagergade 9-11

Gaden hed oprindeligt Amagerstræde og er en af Christianshavns mindste gader. Grundene var oprindeligt ejede af adelige, men beboet af menige søfolk og arbejdere, som så mange andre steder på Christianshavn. I gården til nr. 9 findes en fin lille svalegang.

Amagergade 4

Huset stammer fra 1746 og har været ejet af to skibskaptajner, der begge sejlede på Vestindien. Dette hus blev landskendt som "Rottehullet" i tv-serien "Huset på Christianshavn" i 1970'erne.

For enden af Amagergade kan man enten gå til venstre af Sofiegade tilbage til Overgaden oven Vandet nr. 12-20 og nr. 10, eller gå langs volden ad Christianshavns Voldgade til Langebrogade 1 / Applebys Plads.

Overgaden oven Vandet 12-20

De 4 maleriske huse har fra 17-1800-tallet været beboet af mange søofficerer, hvor en række på den ene eller anden måde har været knyttet til handelen med slaver og vestindiske produkter.

Gå gennem en af portene til "baggårdene". Et fint bymiljø midt i storbyen.

Overgaden oven Vandet 10

Brøstes Gård hed tidligere Potters Gård opkaldt efter Thomas Potter, der opførte den nuværende bygning i 1785 som afløser for tidligere bygninger. Grosserer Potter ejede grunden 1779-90, hvor han havde sit jernstøberi, der producerede lænker, sukkerpander og andre jernvarer til de vestindiske sukkerplantager. Han drev desuden et rederi.

Langebrogade 1 / Applebys Plads

Den engelskfødte rebslagermester Peter Applebye erhvervede i perioden 1742-57 et stort område mellem Overgaden oven Vandet, Volden, Dronningensgade og Sønder Voldstræde, samt en lang strimmel langs Langebrogade til en grundmuret reberbane. Applebye nøjedes ikke med at producere og levere reb til datiden mange københavnske sejlskibe, herunder skibe til den transatlantiske slavehandel. Med statsstøtte fik han i 1759 indrettet sit eget værft på Applebys plads.

Den del af området, der i dag hedder Appleby Plads (uden -e) yderst ved havneløbet, blev købt af de danske Sukkerfabrikker i 1887, der nogle år senere startede et nyt sukkeventyr på Christianshavn - nu primært baseret på danske sukkerroer, selv om virksomheden også opførte et sukkerkogeri på St. Croix i 1878. Efter forskellige fusioner og opkøb blev ejendommen Langebrogade 1-3 solgt til C.W. Obel Ejendomme, der nu tilbyder attraktive erhvervslejemål.

